

PEDAQOJİ PROSES TƏHSİL PROSESİNİ ŞƏRTLƏNDİRƏN MÜHÜM AMİL KİMİ

UOT 37.

Lalə Asif qızı Nəcəfova

Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı

E-mail: necefovalale37@gamil.com

Rəyçilər: *ped..e.d. H.B. Bayramov,*
psixol.ü.f.d., dos. U.M. Qəzvini

Açar sözlər: *təhsil, təlim, tərbiyə, müəllim, şagird, sinif-dərs sistemi*

Ключевые слова: *образование, обучение, воспитание, учитель, ученик, классно-урочная система*

Key words: *education, training, upbringing, teacher, student, classroom-learning system*

Pedaqoji ədəbiyyatda pedaqoji proses anlayışı bu şəkildə təqdim olunur. Qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün müəllimlərlə şagirdlərin qarşılıqlı təsirinə pedaqoji proses deyilir. Pedaqoji prosesə bu şəkildə də tərif vermək olar. Pedaqoji proses tərbiyə, təhsil, təlim və şəxsiyyətin inkişafı prosesinin məcmusudur. Bu anlayışı elmə ilk dəfə rus pedaqoq R.F. Kapterev gətirmişdir. “Şəxsiyyətin özünü inkişaf və daxili qüvvələri əsasında sosial ideala uyğun hərtərəfli təkmilləşməsi” kimi müəyyənləşdirir, daxili pedaqoji prosesi orqanizmin və mühitin xüsusiyyətləri ilə müəyyən olunan insanın özünü inkişafı prosesi kimi qəbul edirdi. (25, s. 339).

Pedaqoji proses tam və mürəkkəb sistemdir. Pedaqoji proses həm də altsistemlərdən ibarətdir: təlim prosesi, təhsil-tərbiyə prosesi, formalaşma prosesi, inkişaf prosesi, müəllimlərlə şagirdlərin əməkdaşlığı prosesi və s. Bütövlükdə isə pedaqoji proses təhsil sistemi, məktəb, sinif, tədris məşğələləri hər biri ayrı-ayrılıqda altsistem kimi çıxış edir. Qeyd etdiyimiz altsistemlərin hər biri müəyyən şəraitdə fəaliyyət göstərir. Məsələn təbii-coğrafi, ictimai, mədəni və s şəraiti qeyd edə bilərik. Təhsildə keyfiyyətin göstəricisi pedaqoji prosesin təşkili səviyyəsidir. Təhsilin məzmunu, təlimin quruluşu, tərbiyənin xarakteri elə müəyyən olunmalıdır ki, milli maraqlarımıza uyğun gəlsin, dövlətin təhsil qarşısında qoyduğu tələblərə cavab versin. Pedaqoji proses elə təyin olunmalıdır ki, onun sonunda doğrudan da övladlarımızın maraqları olan fəaliyyət sahəsi üzrə həqiqi biliyə, yaradıcı təfəkkürə yiyələnmiş olsunlar. Seçdiyi fəaliyyət sahəsindən asılı olmayaraq, tarixi, fəlsəfi, ictimai biliklərə yiyələnsinlər ki, beynəlxalq rəqabətə cavab verə bilsinlər. Qeyd etdiyimiz bu cür təhsili verə bilmək üçün ilk növbədə təhsil verənlərin (ali pedaqoji kadrların) hazırlıq prosesi diqqətə alınmalıdır. Pedaqoji prosesin idarə edilməsi son nəticədə keyfiyyətin yüksəldilməsinə xidmət etməli və aşağıdakı göstəricilər nəzərə alınmalıdır. 1. Pedaqoji prosesin keyfiyyəti; 2. Tədris-təlim şəraitinin keyfiyyəti; 3. Alınmış nəticələrin keyfiyyəti; 4. Müəllimin səriştəliliyi; 5. Təhsilin məzmunu; 6. Səmərali tədris metodları və yeni pedaqoji texnologiyalar; 7. Əlverişli tədris mühiti; 8. Məktəbin maddi-texniki bazası; 9. Məktəb və ailənin qarşılıqlı fəaliyyəti; 10. Şagirdlər üçün pedaqoji mühitin yaradılması; 11. Pedaqoji prosesdə şagirdlərin motivasiyası və stimullaşdırılması.

Pedaqoji prosesin daha güclü olması üçün Y.A. Komenski sinif-dərs sistemini yaratmışdır. Pedaqogika tarixində sinif-dərs sistemi onun adı ilə bağlıdır. Komenskinin didaktikasını təbiətə müvafiq pedaqogika adlandırırlar. O, orta əsr pedaqogikasının bir çox ənənələrini rədd etmiş, tərbiyənin yeni təbii qanunlarını axtarmışdır. O, bu qənaətə gəlmişdir ki, tərbiyə təbiətə müvafiq ol-

malıdır. O, fərdi təlimin əleyhinə çıxmış, dərslər-sinif sisteminin, birgə təlimin zəruriliyini sübut etməyə çalışmışdır. Komenski yalnız nəyi öyrətmək və nəyi öyrənməyi deyil, həm də necə öyrətmək və necə öyrənmək yollarını da göstərmişdir. O, deyirdi ki, uşaq biliyi köhnə məktəbdəki kimi sxolastik kitablardan mexaniki əzbərləmə yolu ilə deyil, şüurlu olaraq, ətraf mühitdən götürülməlidir. Əşyalar haqqında özgələrinin müşahidələrini deyil, əşyaların özünü öyrənməlidir. Pedaqoq təlim nəzəriyyəsinin qarşısında hamıya hər şeyi öyrətmək kimi böyük məqsəd qoymuşdur. Y.A. Komenski təlim prinsiplərinin mahiyyətini izah edərək, aşağıdakı kimi təsnif etmişdir: 1) *əyanilik*; 2) *şüurluluq*; 3) *biliklərin möhkəmləndirilməsi*; 4) *sistemlilik və ardıcılıq*; 5) *gücəməvafiqlik*;

Y.A. Komenski əyanilik prinsipini müəllimlər üçün "Qızıl qayda" adlandıraraq yazırdı. O, hər bir xalqın gələcəyini və rifahını yeniyetmələrin düzgün tərbiyəsində görürdü. Y.A. Komenski uşaqların tərbiyəsində nümunəyə böyük əhəmiyyət verir və deyirdi: O, biliyin möhkəmlənməsində təmrinlərin roluna üstünlük vermiş, təkrarın əhəmiyyətini qeyd etmişdir. Əyani seyrdən anlayışa, anlayışdan yadda saxlamaya, nitqdən ifadəyə və əməli fəaliyyətə Komenskinin didaktikasının ardıcılığı belədir. O, məktəbi insanlıq, humanizm, əməksevərlik tərbiyə edən iş emalatxanası adlandırmışdır. O, elə məktəblər açmağı tələb edirdi ki, orada hər iki cinsdən olan bütün gənclər bir yerdə elmləri öyrənə bilsinlər. Məktəbin əsas vəzifəsi cəmiyyətdə ümumi müdrikliyi yaymaqdan ibarətdir. Dərs sinif sistemi ilə onlarca şagirdləri eyni vaxta, eyni material üzərində dərs təşkil edilirdi. Komenskinin təklifi üzrə bütün şagirdlər dərs ilini eyni vaxtda başlayıb, eyni vaxtda qurtarmalı, məktəbə qəbul ildə bir dəfə, payızda olmalı, dərs ili 4 rübə bölünməli, dərs ilinin sonunda sinifdən-sinfə keçirmə imtahanı olmalı, dərs günü səhərdən başlamalıdır. Ana dili məktəbində 4 saat, orta məktəbdə 6 saat məşğul olunmalıdır.

Problemin aktuallığı. Məqalə pedaqoji prosesin təhsil prosesini şərtləndirən amil kimi və pedaqoji prosesin daha güclü olması ilə bağlı Y.A. Komenskinin sinif-dərs sistemi aktualıq kəsb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalə pedaqoji proses təhsil prosesini şərtləndirən amilə və sinif-dərs sisteminə həsr olunub.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Ali pedaqoji kadrların pedaqoji prosesdə rolunu və dərsi təhsilənlərin hansı səviyyədə təhsil alması baxımından məqalə praktik əhəmiyyət kəsb edir. Məqalədən gənc tədqiqatçılar, magistrantlar yararlanırlar.

Ədəbiyyat

1. Məmmədov F.M., İmamverdiyeva N.B., Şıxəliyeva İ.V. Pedaqogika (Nəzəri və əyləncəli pedaqogika). Bakı: Sabah, 2015.
2. Allahverdiyeva F., Tağıyeva S. Pedaqogika: Dərs vəsaiti. Bakı: Elm və təhsil, 2018, 408 s.
3. Əhmədova A. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində pedaqoji proses və onun səmərəli idarə olunmasına rəhbərlik. 2019, № 4.
4. <https://azkurs.org/komenski-felsefesi.html>

Л.А. Наджафова

Педагогический процесс как важный фактор, определяющий образовательный процесс

Резюме

Педагогический процесс должен строиться на взаимодействии педагога (учителя) и ученика (обучающихся). Создание системы школы и образования будет способствовать воспитанию будущих поколений в духе гуманизма.

L.A. Nacafova

Pedagogical process as an important factor determining the educational process

Summary

The pedagogical process should be based on the interaction between the teacher (teacher) and the student (learner). The creation of a school and education system will help to educate future generations in the spirit of humanism.

Redaksiyaya daxil olub: 06.10.2023